

Szkoła ponadpodstawowa

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 2 marca 2018 r.)

Szkoła ponadgimnazjalna

JĘZYK POLSKI, WIEDZA OKULTURZE

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 27 sierpnia 2012 r.)

Scenariusz z wykorzystaniem nowych mediów,
kart pracy i „burzy mózgów” (90 min)

SZTUKA W SŁUŻBIE PROPAGANDY, SZTUKA W SŁUŻBIE PRAWDY

Opracowała: Jolanta Manthey

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Projekt współfinansowany przez

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Dofinansowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego **Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

 Fundacja Legalna Kultura
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 121
00-514 Warszawa
e-mail: edukacja@legalnakultura.pl

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ ćwiczy umiejętność czytania tekstu kultury z uwzględnieniem specyfiki medium
- ✓ poznaje dzieła reprezentujące różne dziedziny sztuki
- ✓ ćwiczy umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie oraz ich selekcjonowania
- ✓ nabywa umiejętności potrzebnych do życia w społeczeństwie informacyjnym

Metody:

- ✓ praca z tekstami kultury
- ✓ miniwykład
- ✓ praca w grupie
- ✓ praca indywidualna

Środki dydaktyczne:

- ✓ karty pracy
- ✓ dostęp do Internetu
- ✓ rzutnik multimedialny/tablica interaktywna

Powiązanie z podstawą programową z 2 marca 2018 r.:

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

ZAKRES PODSTAWOWY

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych,

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację,

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki,

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

ZAKRES ROZSZERZONY

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty,

5) rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce,

6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie,

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki,

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca,

8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym,

9) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych,

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów,

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe,

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

ZAKRES ROZSZERZONY

Spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: esej, interpretacja porównawcza, reportaż, felieton.

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

Szkoła ponadgimnazjalna

POZIOM PODSTAWOWY

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela.

- wybrane filmy z twórczości polskich reżyserów.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

1. Wstępne rozpoznanie. Uczeń:

- 1) prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki,
- 2) określa problematykę utworu.

2. Analiza. Uczeń:

- 4) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera,

3. Interpretacja. Uczeń:

- 1) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu,
- 2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty (np. literackie, kulturowe, filozoficzne, religijne),
- 3) porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich, odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu,
- 4) Odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu.

4. Wartości i wartościowanie. Uczeń:

- 2) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne,
- 3) dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłości) oraz rozumie źródła tych konfliktów.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy dłuższy tekst pisany lub mówiony (rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji,

przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej,

2) przygotowuje wypowiedź (wybiera formę gatunkową i odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera właściwe słownictwo),

3) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną.

Powiązanie z podstawą programową z wiedzy o kulturze:

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń odbiera teksty kultury i wykorzystuje informacje w nich zawarte, z uwzględnieniem specyfiki medium, w którym są przekazywane.

II. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń tworzy wypowiedzi, celowo posługując się różnymi mediami (słowo mówione i pisane, obraz malarski, fotograficzny, filmowy, dźwięk, widowisko, środki multimedialne).

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń posługuje się pojęciem kultury rozumianej jako całokształt ludzkiej działalności; analizuje i interpretuje teksty kultury – potoczne praktyki kultury, a także dzieła sztuki.

1. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji. Uczeń:

1) zna dwudziestowieczne dzieła reprezentujące różne dziedziny sztuki (literaturę, architekturę, plastykę, muzykę, teatr, fotografię, film, sztukę nowych mediów) i dostrzega związki pomiędzy nimi;

2) wskazuje różne funkcje dzieła sztuki (np. estetyczną, komunikacyjną, społeczną, użytkową, kultową, poznawczą, ludyczną);

3) analizuje temat dzieła oraz treści i formę w kontekście jego różnych funkcji, wykorzystując podstawowe wiadomości o stylach i epokach z różnych dziedzin sztuki;

4) analizuje film lub analizuje spektakl teatralny, posługując się podstawowymi pojęciami z zakresu właściwej dziedziny sztuki;

5) charakteryzuje podstawowe media kultury (słowo, obraz, dźwięk, widowisko).

2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:

1) wypowiada się – w mowie i w piśmie – na temat wytworów kultury i ludzkich praktyk w kulturze (zachowań, obyczajów, przedmiotów materialnych, dzieł sztuki),

2) wypowiada się na temat dzieła sztuki, używając pojęć zarówno swoistych dla poszczególnych sztuk, jak i wspólnych (forma, kompozycja, funkcja, nadawca, odbiorca, użytkownik, znaczenie, kontekst, medium).

Przebieg lekcji:

1. FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel zapowiada temat lekcji i odtwarza wykład Zbigniewa Libery o sztuce socrealizmu: ninateka.pl/film/przewodnik-po-sztuce-odc-9-socrealizm, goo.gl/CddYTG, (dostęp: 01.10.2018 r.), prosząc uczniów o notowanie lub wygłasza miniwykład posiłkując się prezentacją multimedialną: goo.gl/6oJdxk

Wspólnie z uczniami ustalają wnioski:

- w jakich okolicznościach i gdzie narodził się socrealizm,
- kiedy pojawił się w Polsce i czemu miał służyć,
- jakie normy nakładał na twórców,
- do jakich tradycji się odwoływał,
- jakie tematy i bohaterów narzucał,
- jaką rolę pełniło państwo wobec twórców,
- jak długo obowiązywał.

2. FAZA REALIZACYJNA

Prezentacja obrazu Aleksandra Kobzdeja *Podaj cegłę*: malarze.com/obraz.php?id=683&l=pl,
goo.gl/oS4ppz (dostęp: 01.10.2018 r.).

Wspólnie z uczniami nauczyciel omawia obraz, uczniowie wypełniają tabelę (załącznik 1)

Aleksander Kobzdej, <u>PODAJ CEGŁĘ</u>			
	Opis	funkcja	uwagi, wnioski
Temat			
bohaterowie			
kompozycja			
kolorystyka			
podsumowanie			

W podsumowaniu powinny pojawić się sformułowania potwierdzające reprezentatywny dla konwencji socrealizmu charakter obrazu oraz dotyczące optymistycznej, propagandowej wizji rzeczywistości na nim przedstawionej.

Nauczyciel przywołuje informacje z wykładu o socrealizmie mówiące o znaczeniu komunikatywności dzieł, podkreśla przekonanie władz komunistycznych o użyteczności sztuki dla kształtowania rzeczywistości i formowania świadomości obywateli. Zwraca uwagę na popularny charakter sztuki utylitarnej, proponuje wysłuchanie i przeanalizowanie tekstu *Piosenki o Nowej Hucie* Muzyka Jerzy Gert, słowa Stanisław Chruślicki (**Załącznik 2**): [youtube.com/watch?v=fh5t7AUknhI](https://www.youtube.com/watch?v=fh5t7AUknhI), goo.gl/8WYz4B (dostęp: 01.10.2018 r.).

Podsumowuje pytaniem, jakie cechy wspólne mają obraz A. Kozłowskiego i piosenka S. Chruślickiego?

Przewidywany koniec pierwszej lekcji

Drugą lekcję rozpoczyna projekcja filmu *Miejsce zamieszkania* w reż. Maksymiliana Wrocławskiego, dostępnego w publikacji Narodowego Instytutu Wizualnego, Polska Szkoła Dokumentu, *Czarna seria 16'*. Nauczyciel informuje uczniów o okolicznościach powstania filmów serii, rozdaje karty pracy (**Załącznik 3**).

Miejsce zamieszkania w reż. Maksymiliana Wrocławskiego			
	Opis	funkcja	uwagi, wnioski
temat			
miejsce			
bohaterowie i sposób ich przedstawienia			
warstwa dźwiękowa (muzyka i komentarz)			
warstwa wizualna			
podsumowanie			

3. FAZA PODSUMOWUJĄCA

Uczniowie prezentują swoje spostrzeżenia zapisane w kartach obserwacji filmu, uzupełniają notatki.

Nauczyciel prosi uczniów, aby sformułowali wnioski wynikające z zestawienia analizowanych tekstów kultury, zapisuje je na tablicy.

Dla utrwalenia wiadomości uczniowie wykonują test Kahoot!: [goo.gl/E8tp7G](https://www.kahoot.it/join/E8tp7G).

Zadanie domowe: (dla chętnych)

Obejrzyj dostępny na stronie NINAteki film Edyty Wróblewkiej *PRL de Luxe*, napisz jego recenzję lub esej inspirowany nim oraz tekstami kultury poznanymi na lekcji: ninateka.pl/film/prl-de-luxe-pierwszy-dokument-studio-munka, goo.gl/ETQf86 (dostęp: 01.10.2018 r.).

Załącznik 1

Aleksander Kobzdej. <i>PODAJ CEGŁĘ</i>			
	Opis	funkcja	uwagi, wnioski
temat			
bohaterowie			
kompozycja			
kolorystyka			
podsumowanie			

Załącznik 2

Piosenka o Nowej Hucie

*Nad Wisłą, nad Wisłą szeroką
murarzy rozgwarzył się śpiew
/i płynie piosenka murarska wysoko,
i płynie przez noce i dni./bis*

*O Nowej to Hucie piosenka,
o Nowej to Hucie melodia,
a taka jest prosta i piękna
i taka najmiłsza z melodii.
O Nowej to Hucie piosenka,
o Nowej to Hucie są słowa,
jest taka prosta i piękna
i nowa jak Huta jest Nowa.*

*Sto domów wyrosło nad Wisłą
i tysięcy dróg do nich na wprost.
/Piosenka murarska wyrosła nad przyszłość
i łączy dwa brzegi jak most./bis
O Nowej to Hucie...*

*I nie ma przyszłości już innej,
ta pokój i dobro nam śle.
/A będziesz na Hucie ze swoją dziewczyną
i słyszyc piosenkę wiedz, że:/bis
O Nowej to Hucie...*

Załącznik 3

Karta pracy

Miejsce zamieszkania w reż. Maksymiliana Wrocławskiego			
	Opis	funkcja	uwagi, wnioski
temat			
miejsce			
bohaterowie i sposób ich przedstawienia			
warstwa dźwiękowa (muzyka i komentarz)			
warstwa wizualna			
podsumowanie			

Proponowana bibliografia:

- Jarosiński Z., *Nadwiślański socrealizm*, Warszawa 1999;
- culture.pl/pl/dzielo/aleksander-kobzdej-ceglarki, goo.gl/GjkHBs (dostęp: 01.10.2018 r.);
- ninateka.pl/film/przewodnik-po-sztuce-odc-9-socrealizm, goo.gl/Vct3TE (dostęp: 01.10.2018 r.).